

10 ДРЕВНИ ЛЕКА СРЕЩУ БОЛКА

Мнозина смятат, че преди началото на 20^{ти} век на хората се е налагало да понасят адски болки на стоматологичния стол или на операционната маса, обезболени единствено с уиски или вино. Това не е вярно – поне донякъде.

Древните ни предци са доста креативни, когато става дума за лекарства. Въпреки че не знаем точно как са придобили знанията си, те са използвали добре естествените вещества при облекчаване или блокиране на болката.

1 Опиум

Още през 3400 г. пр.н.е. опиумен (сънотворен) мак се отглеждал в долната част на Месопотамия. Древните шумери го наричали Hul Gil ("растението на щастието"), което предполага, че неговите еуфорични и анестезиращи свойства са им били познати.

Знанието за събирането на мак и извличането на опиум от него се предават от шумерите към асирийците, вавилонците и египтяните. Към 1300 г. пр.н.е. древните египтяни вече отглеждали свои сортове сънотворен мак. Търговията с опиум процъфтява по време на управлението на фараоните Тутмос IV, Ехнатон и Тутанкамон. Александър Велики донася през 330 г. пр.Хр. опиум на персите и индианците. Употребата на опиум в цяла Европа е била отричана като "демонична" до 1527 г., когато е използван за медицински цели.

Като упойка, опиумът представлявал голям успех. Използвал се с развлекателна цел, но и в трафик на наркотици, престъпни деяния. До ден-днешен на опиума се гледа двояко, в зависимост от целта на употребата му.

Като упойка, опиумът представлявал голям успех. Използвал се с развлекателна цел, но и в трафик на наркотици, престъпни деяния. До ден-днешен на опиума се гледа двояко, в зависимост от целта на употребата му.

2 Черен блян (бленика, черна попадийка)

Подобно на някои други билки, използвани за медицински цели, *Nuoscyamus niger*, който е по-известен като черен блян, може да има психотропни ефекти. Въпреки това растението се използва като упойка от древни времена.

Подобно на другите представители на *Nuoscyamus*, черният блян съдържа както атропин, така и скополамин (отровен алкалоид, използван за предотвратяване на повръщане или за предизвикване на сън). От първи век от н.е. датира употребата му като облекчаващо болката средство.

В Древна Турция билката се е наричала Бенг или Бенк. Приемана като хапче или пушена, тя се е използвала за облекчаване на зъбобол, ушни болки и други болести.

Като лек при зъбобол, тя също се е използвала и за дезинфекция на устата. След като пациентът изплаква устата си с топла вода, семената, които са особено богати на атропин и скополамин, се поръсват с въглен. Надигацият се дим навлиза в устата и притъпява болката.

3 Акупунктура

Класическата медицина на жълтия император (100 г. пр.н.е.) е първият текст, в който акупунктурата е разглеждана като "организирана система за диагностициране и лечение". Отчасти написана под формата на въпроси и отговори, документът представя въпроси от императора, на които неговият министър Chhi-Po отговаря. Документът вероятно се основава на вековни традиции, залегнали в таоистката философия. В него се споменават каналите на жизнената сила (меридиани) – концепция, важна за лечението на различни състояния, чрез поставяне на игли на точни места, свързани с тези канали.

През 17^{-ти} век практиката изпада в немилост и дори е била забранена през 1929 г. Набира популярност отново през 1949 г., когато акупунктурата е възстановена като вид алтернативна медицина. След това се разпространява в Япония, цяла Европа и Съединените щати, въпреки че малко клинични изследвания подкрепят ефективността на акупунктурата при лечение на болка или други състояния.

Според теорията различни игли се вмъкват в стотици точки в тялото, за да се балансира потокът на ин и ян през меридианите на тялото. Критиците на процедурата предполагат, че нейната ефективност като анестетик и като средство за лечение на други състояния се дължи

предимно на плацебо ефекта. Възможно е обаче някои акупунктурни точки да бъдат "тригерни точки, които да стимулират физиологичните реакции в организма"

4 Мандрагора

Един от първите анестетици, които действително въвеждат пациентите в безсъзнание, изглежда, че е Мандрагора. Гръцкият лекар Диоскурид (40-90 г. сл. Хр.) пише за това състояние, когато става дума за вино от Мандрагора. Виното е произведено от растението Мандрагора и води до дълбок сън, който позволява хирургична интервенция.

Dioscorides описва така индуцирания сън като "анестезия". През 13^{-ти} век италианецът Ugo Borgognoni въвежда използването на „сънотворна гъба“, за да предизвика анестетичен сън. "Една гъба се напоява в

разтвор на опиум, мандрагора и други вещества (предварително изсушени). След като се навлажни, се задържа над носа на пациента, докато загуби съзнание".

5 Татул

Татулт е популярно древно обезболяващо и сънотворно средство. Споменава се в медицинските текстове от Диоскурид, Теофраст и Плиний Стари. Лекарството има няколко сериозни странични ефекта. Една драхма (количество, равно на 3.411 гр.), взета с вино, може да предизвика халюцинации, докато две драхми могат да причинят психоза за три денонощия. По-големи количества могат да причинят трайна психоза или дори смърт.

Въпреки че татулт е бил ефективен при облекчаване на болката на болни по време на хирургични процедури, той също водел до смъртта им, когато е неправилно прилаган. Поради тази причина другото му популярно име е "Дяволската ябълка".

6 Етилен

Делфийският оракул, жрицата на Аполон, прави пророчествата си след като вдишва газове под храма на бога на Слънцето. Тези газове може би са включвали етилен – инхалаторен анестетик.

През 30^{-те} години на 20^{-ти} век етиленът е провъзгласен за "новата" обща упойка. Трябвало е да замести хлороформа, който можел да доведе до внезапна смърт и етера, който се свързва с често гадене и повръщане след операцията.

Според хирург, използвал етилен при 800 операции, веществото поставя пациентите в безсъзнание в рамките на „3 до 8 минути, обикновено без никаква възбуда или усещане за задушаване“. Пациентът се възстановява също толкова бързо, след като маската за анестезия бъде отстранена.

Използването на етилен има и много други предимства. Тъй като етиленът е "по-малко токсичен за нервната система или клетките на тялото", е малко вероятно да предизвика главоболие. Няма дразнещо действие върху белите дробове на пациен-

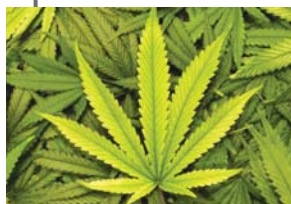

та, не променя значително артериалното налягане и не води до прекомерно кървене или изпотяване след операцията. Въпреки това етиленът си имал недостатъци. От една страна, има кратковременна миризма. От друга страна, е изключително експлозивен газ, което изключва използването му с електрокаутери при наличие на искри или за операция в близост до рентгенови апарати.

7 Канабис

Още през 2900 г. пр.н.е. китайският император Фу отбелязва, че канабисът е известен като средство за облекчаване на болката. Билката е била вписана в китайската фармакопея от 15-и век пр.Хр., която по същество е енциклопедия на дрогите. От Китай практиката на употреба на канабис за облекчаване на болката се разпространява в други региони на света.

Около 1000 г. пр.н.е. индийците започнали да смесват канабис с мляко, за да създадат болкоуспокояващо средство, известно като "Бханг". По-късно канабисът се използва за облекчаване на болка с ушен произход, от оток или възпаление. До 200 г. сл.Хр.

Хуа, китайски лекар, подготвя анестетик, като смесва канабис със смола и вино, като прави коремните и гръдните операции почти безболезнено. До 800 г. сл.Хр. арабските лекари използват канабис за облекчаване на болката от мигренозно главоболие.

8 Растението Corydalis

В Древен Китай гърдите на растението Коридалис са били изравяни, варени в оцет и използвани за облекчаване на главоболие и болки в гърба. Член на семейството на мака, растението Коридалис расте предимно в Централноизточен Китай. И според съвременните учени това е ефективен анагетик, който съдържа dehydrocorybulbine (DHCB) – естествено болкоуспокояващо съединение.

Древните китайски лекари смятали, че растението Коридалис премахва болката, защото подобрява потока на жизнената сила Чи. Настоящите проучвания показват, че DHCB действа по начин, подобен на този на морфина. DHCB обаче се свързва с допаминови, а не с морфинови рецептори. Също така, за разлика от морфина, DHCB не води до пристрастяване.

По ирония на съдбата, растение, използ-

вано от векове в Китай, може да осигури нови начини за облекчаване на болката при съвременните пациенти. Учените смятат, че DHCB, произведена от гърдите на растението Corydalis, може да се превърне в лекарство на бъдещето в борбата с различните видове болка.

9 Компресия на каротидните артерии

Едно от средствата за облекчаване на болката е болният да се приспи (да бъде в безсъзнание). Аристотел пише за ефективността на каротидната компресия при причиняване на безсъзнание. *"Ако тези вени са натиснати външно, мъжете, макар и не всъщност задушени, стават нечувствителни и падат на земята"*. Древните са знаели добре, че безсъзнание може да се предизвика по този начин. Дори думата "karos" означава *"да се потопи в дълбок сън"*. Руфус от Ефес твърди, че артериите на врата са наречени каротидни артерии, защото натискът им причинява ступор или сън.

Скулптура на южната страна на Партенона в Атина показва кентавър, притискащ лявата сънна артерия на лапит. Това също показва, че древните гърци са били наясно с ефективността на тази техника за привеждането на индивида в безсъзнание.

10 Върбова кора

В продължение на векове кората на върбата се използва като противовъзпалително и обезболяващо средство. Бялата върба се издигала по бреговете на Нил, осигурявайки превъзходен източник на върбова кора.

Папирусът на Еберс, компилация от медицински текстове, датиращи от 1500 г. пр.н.е., описва използването на кората като болкоуспокояващо средство. Древните китайци и древните гърци също използват за тази цел върбата. Диоскурид отбелязва силата ѝ за успокояване на възпалението.

Съвременните изследвания показват, че върбовата кора е ефективен обезболяващ агент, защото съдържа салицин, химично вещество, подобно на аспирина. Кората от върба е по-ефективна при лечението на болка, отколкото аспирин, при това в по-малки количества. Поради своята ефективност това вековно лекарство все още се използва за облекчаване на главоболие, болки в гърба и остеоартрит. ■